

Rozhovor o pomlčkové válce s Pavlem Svítilem

Katarína Horská
Ekaterina Danilina
Vilém Novohradský

Pavel Svítíl je český lékař, kardiolog, žijící v Jihlavě. V roce 1990 zasedl v rámci kooptace do Sněmovny lidu Federálního shromáždění za Jihomoravský kraj.

Pomlčková válka byl spor o název ČSFR po sametové revoluci (23. 1. 1990 - 9. 4. 1990). Ve Federálním shromáždění se přeli o to, jestli se republika bude jmenovat Československá federativní republika, nebo Česko-slovenská federativní republika. Slováci propagovali název s pomlčkou a Češi bez. Celý problém byl v tom, že v češtině má pomlčka funkci rozdělovací a ve slovenštině má spojovací funkci. Zároveň zde byly připomínky, které se týkaly toho, že název s pomlčkou už náš stát měl, a to za doby druhé republiky.

Některým lidem se nelíbilo, že se díváme takto do doby, kdy byl náš stát v rozkladu, jiní zase argumentovali, že naše minulost by nás neměla tolik ovlivňovat. Nakonec došli ke kompromisu a název byl změněn na Česká a Slovenská Federativní republika a zkratka státu byla v češtině Československo a ve slovenštině Česko-Slovensko. Tento spor a celková neschopnost se shodnout na něčem tak banálním jako je pomlčka vedl později k rozpadu federativní republiky.

Co jste dělal v době sametové revoluce?

Byl jsem lékařem - kardiologem v nemocnici Jihlava. Pak jsem se stal, tenkrát to byla funkce mluvčí občanského fóra v Jihlavě, a pak jsem byl kooptován do Federálního shromáždění, Sněmovny lidu.

Jak přesně jste se tam dostal?

Tenkrát probíhala druhá vlna kooptací, ty návrhy se dělaly na úrovni tehdejších krajů, takže pro Jihlavu v Brně. Za mnou přišli dva kolegové z OF, že mě navrhnou jako kooptovaného poslance. Kdo si mě vymyslel, to já do dneška nevím. Tuším, protože jeden z nich měl vazbu na doktora Šabatu, brněnského chartistu. A proč jsem se tam dostal? Tenkrát jsem byl v Jihlavě hodně oblíbený, populární. A přijatelný pro většinu obyvatel. Manželka zaplakala.

Kdy jste poprvé zaznamenal spory o pomlčce a názvu nového státu?

To bylo v únoru. Únor, březen 1990 a bylo to naprosto překvapivé, protože tehle krok nikdo předtím neprojednával ani v rámci OF ani v žádném výboru. Asi každý chápal, že název státu Československá socialistická republika by se měl změnit. To socialistická by z

toho mohlo vypadnout. Tenkrát, nevím, kdo přesně s tím přišel, asi Michael Kocáb, že bychom mohli změnit název státu, když tady od listopadu bojujeme proti tomu řádu, který představoval socialismus a furt ho máme v názvu.

Takže my jsme si naivně mysleli, že se projde hlasováním a změní se název. No a najednou začali vystupovat slovenští kolegové poslanci, kteří tam většinou byli za Veřejnost proti násilí, která se tehdy ještě nerozštěpila, ale začaly tam ty spory, že když změnit název, tak Slováci musí mít stejný význam jako Češi a požadovali ten název s tou pomlčkou, a to že by se to psalo Česko-Slovenská republika.

Což zase vystoupili starší poslanci, hlavně z český strany, s takovými reminiscencemi, že Česko-Slovenská, že to pamatují oni, nebo jejich rodiče z března 1939, a že to je to projev nějakého slovenského šovinismu a začalo se to víceméně rozebírat zprava zleva.

Já jsem si osobně myslel a myslím si i dost mých mladších kolegů na to mělo stejný názor, že máme jiné starosti, než se hádat o to, jestli se stát bude jmenovat tak nebo tak, ale nakonec se tím zabily asi tři zasedání. Tenkrát už se chystaly restituční zákony, a jak bude lustrační zákon, a tak a my jsme se hádali o pomlčku, což mi připadalo velmi absurdní.

Byl jsem z toho nešťastný, teď člověk neví, jestli se má do té úplně ujetý diskuze hlásit, nebo spát, a já nevím co, třeba si něco číst, no ale oni to brali smrtelně vážně, ne jenom ta slovenská strana, ale i ta česká. Prostě Slováci říkali, že se to musí změnit, no a česká strana zase, že ta pomlčka tam nesmí být. No tak to byl opravdu úkol hodný titánů.

No tak nakonec, myslím, že to dokonce vymyslel tenkrát poslanec Miloš Zeman, že teda se udělala ta Česká a Slovenská Federativní republika, což byl název teda trochu kostrbatý, divný, ale hlavně jako ono to tam zaselo takový rozpor. Třeba vedle mě seděl Gabo Zelenaj, ten byl v té době populární osobnost na Slovensku, jeho otec byl sportovní komentátor, a ten vždycky říkal: "Danko, prosím ťa, len tu pomlčku a viac to bude všetko dobré a veď sme bratia." Já nevím, jestli to myslel vážně, nebo jestli to teda byl jako úlet.

Prostě tenkrát se ty lidi začali nějak strašně měnit, a my Češi jsme těm slovenským tužbám nebo požadavkům asi málo rozuměli, a kdo ví, jestli by to bylo k něčemu, kdybychom tam dali tu pomlčku. Mně osobně ta pomlčka vůbec nevadila, no to že tam fungovala od Mnichova do 15. března 39 to je sice pravda, no historii je třeba znát, ale nemá cenu se s ní neustále zabývat. No a pak už to mělo ten svůj samospád, protože v podstatě Federální shromáždění ztratilo, bych řekl, měsíc tímhle tím nesmyslným debatováním, lidi se tomu smějí, politika ztratila na vážnosti, továrny aby se tam hlásili o pomlčku.

Jak palčivé téma to bylo? Jednak pro vás a taky pro veřejnost?

Pro mě osobně nula. Nic. Myslím si, že pro většinu Čechů to téma bylo, jako že se zabýváte něčím, v podstatě pitomostí, která nás až tak moc nezajímá. Ale důležitost toho názvu pro Slováky zřejmě byla. My mladší jsme ji moc nechápali, protože my jsme ten Slovenský stát, Hlinkovu ľudovou stranu neznali - tehdy se o tom moc nepsalo a člověk v tom musel být vzdělaný.

No a v podstatě jsme si mysleli, že Slováci budou šťastní. Jenže to rozjelo jiný motivy. Oni se nám začali vzdalovat deklarácí zrušení zbrojní výroby, což nebyl výmysl Václava Havla, ani v listopadu, to bylo plánovaný daleko dopředu. Myslím si, že tím začal ten rozkol. On by asi vznikl v každém případě. Tam se založil na ten rok 93, kdy se ty státy rozpadly úplně.

Jak velký myslíte, že to mělo dopad na Českou a Slovenskou Federativní republiku?

Já si myslím, že v podstatě ti čeští politici si s těmi slovenskými přestali tak úplně věřit, protože tam zůstal takový podtext "a co nám provedete příště?". Já jsem třeba se slovenskými poslanci spolupracoval na zákoně/nařízení zákazu politický činnosti v ozbrojených složkách, že jo a byla to absolutně kurtní spolupráce. Ale potom jako víceméně všichni myslím, že v Čechách to bylo jako pragmaticky "co tam všichni děláte za blbosti" a na Slovensku to bylo s tenkrát vycházející hvězdou Mečiar a jeho víceméně partou takovej ten příklad, kdy Češi s nima to beztak nepůjde, vždyť se podívejte.

Myslím, že třeba by k tomu rozkolu došlo i tak. Ale to byl takovej základ, kdy jsme si přestali rozumět, a kdy jsme včasně nepochopili, že my je nechápeme. Že o jejich vztah k té republice, že nejde o Československo jako takové, aby bylo bez socialismu, ale že jim jde o národní sebeurčení, což skončilo osamostatněním. A myslím, že někteří si tam naběhli tím, že tam někteří exhibovali "jako v 39.", a tak. No a tu důvěru to nahlodalo.

Jakou roli jste přímo vy v té záležitosti hráli?

No já jsem byl řadový poslanec. To se hlasovalo a konec. Tam sedělo 150 až 300 poslanců. Ne, proboha já jsem tam vystoupil asi jednou, "o čem to tady mluvíme" a všichni matadoři se zamračili.

Takže třeba nějaký přímý tlak vyvíjený na vaši osobu jste necítil?

Nenene. Tenkrát ještě nebyly politický strany. On (Václav Havel) to tam nesl tak jako naivně, bez projednání dopředu. "Vašek si přeje, aby se to projednalo".

Napadlo vás někdy v té době, že by se ta republika mohla rozpadnout?

Ne. Ne. Tehdá jsem začal mít takový pocit, že se tam cosi děje. Pak začal stoupat Mečiar a spousta těch občanů k němu přešlo. Nás to ale prostě nenapadlo, že to dopadne špatně.

Z rozhovoru jsme se dozvěděli, že kooptovanými poslanci se stávali lidé, kteří byli dobře známí a populární ve svých krajích. Nekonalý se volby, ale poslanci byli navrhováni svými kolegy.

Mnozí poslanci považovali spor o pomlčkovou válku za zbytečný a říkali, že by se měly řešit důležitější věci. Veřejnost na to měla podobný názor. Nikdo tehdy ještě neočekával rozpad Československa, ale tato událost ho pravděpodobně velmi přiblížila.

Projekt jsme si vybrali, protože jde o jedno z málo známých historických období Československa, ale mělo velký dopad na rozpad ČSFR.